

KS. JAN WALICKI

NOWE PRZEPISY O STYPENDIACH MSZALNYCH I UPRAWNIENIA ORDYNARIUSZY

Kościół św. od wieków z całą troskliwością strzegł znaczenia ofiar składanych przez wiernych z okazji odprawianych w ich intencjach Mszy św. widząc w nich znak więzi człowieka ochrzczonego z Chrystusem oraz z kapłanem, spełniającym dla jego dobra swoje „misterium sacerdotale”¹. Wydawane w ciągu wieków normy prawne miały chronić sens i znaczenie tych ofiar przed jakimkolwiek wypaczeniem a jednocześnie miały być dla wiernych gwarancją oraz świadectwem troski o rzetelne wypełnienie przez kapłanów przyjętych od nich zobowiązań.

Zmieniające się na przestrzeni wieków warunki życia społeczności ludzkiej domagały się sprawdzania co pewien czas czy przyjęte ciężary i zobowiązania są należycie wypełniane.

Te właśnie racje spowodowały, że Ojciec św. PAWEŁ VI postanowił wydać w tym względzie takie normy, któreby w odpowiedzi dla dzisiejszych warunków życia sposób regulowały kwestię ofiar, składanych z okazji Mszy św.

Owoce przeprowadzonego nad tym zagadnieniem studium jest wydane 13 czerwca 1974 r. Motu Proprio „Firma in traditione”². Postanowienia zawarte w tym dokumencie zaczęły obowiązywać od dnia 1 lipca 1974 r.

Pierwsza część dokumentu ma charakter ogólnego wprowadzenia i doktrynalnego uzasadnienia zagadnienia, w drugiej natomiast podano

¹ MP „Firma in traditione” z 13 czerwca 1974 r., AAS, 66, s 308—311.

² l. c., z mocą obowiązującą od 1 lipca 1974 r.

szczegółowe postanowienia. Z tenoru Motu Proprio widać, że nie zostały odwołane przepisy ogólne, zawarte w kann. 824—844 KPK. Pozostały one także i w przygotowywanym tekście nowego Kodeksu³. Przypuszczać też należy, że nowe postanowienia szczegółowe zostaną włączone do opracowywanego Kodeksu.

Nadmierna liczba spraw wpływających do Stolicy św. w związku z prośbami o zmniejszenie, umorzenie względnie zamianę stypendiów mszalnych, zwłaszcza zaś niejednolita interpretacja indultów i uprawnień udzielonych osobom fizycznym i prawnym przez papieży lub Kongregację Rzymską w tej dziedzinie spowodowały konieczność jasnego i jednoznacznego opracowania nowych norm. Pierwszym krokiem w tym kierunku było zawieszenie przez Ojca św. z dniem 1 lutego 1972 roku wszelkich indultów, przywilejów czy uprawnień dotąd komukolwiek wydanych i zarezerwowanie mu wszelkich kwestii ze zmniejszaniem, umarzaniem czy zamianą ciężarów mszalnych związanych⁴. Wyraźnie wszakże zaznaczono, że zawieszenie to nie dotyczy władz udzielonych ordynariuszom w M.P. „Pastorale munus” z dnia 30 listopada 1963 r. pp. 11 i 12.

Wyniki podjętego studium oraz zebrane w międzyczasie informacje odnośnie sposobu korzystania z obowiązujących nadal uprawnień z „Pastorale munus” pozwoliły Ojcu św. uchylić wspomnianą rezerwację, zgodnie zresztą z zapowiedzią, że rezerwacja była czasowa („interim prorsus et ad tempus”), a jednocześnie zastąpić dawne normy prawne nowymi. Są one zawarte w drugiej — normatywnej części Motu proprio „Firma in traditione”, mieszczącej w sobie: odwołanie rezerwacji z dnia 29 listopada 1971 r. (I), taksatywnie wyliczone pozostające odtąd w mocy uprawnienia (II) oraz nowe władze z mocą obowiązującą od dnia 1 lipca 1974 roku.

Od tego dnia zatem pozostają w mocy następujące normy.

I. Zniesiona zostaje rezerwacja uprawnień Kongregacji Rzymskich, które do dnia 1 lutego 1972 r. rozpatrywały sprawy zmniejszania, umarzania wzgl. zamiany ciężarów mszalnych. Kongregacje znów odzyskują swe uprawnienia z tym, że będą z nich korzystały zgodnie z wydanymi dla nich osobno normami postępowania.

II. Z tym samym dniem — 1 lipca 1974 r. — w sposób ostateczny („modo terminali”) zostały odwołane wszelkie, stypendiów mszalnych dotyczące, dotychczasowe uprawnienia w jakikolwiek sposób udzielone czy nabyte. Przestały zatem istnieć uprawnienia nadane osobom fizycznym czy moralnym lub przez te osoby nabyte drogą udzielenia ich przez Papieża PAWŁA VI („concessae a Nobis...”)

³ cfr: Ks. Wojciech Góralski, Nowe przepisy w dziedzinie stypendiów mszalnych w: Prawo Kanoniczne, R: 1975, Nr 3—3, s. 129.

⁴ cfr AAS, 63, 1971, s. 841.

bądź jego poprzedników, nawet ustnie („viva voce”), „vivae vocis oraculo”) bądź przez Kurię Rzymską czy inną (kompetentną) władzę drogą przywileju, indultu, dyspensy czy w jakiś inny sposób nie wyłączając prawa partykularnego. Utraciły wreszcie swą moc także uprawnienia nabyte drogą komunikacji (czyli korzystanie z przywileju komuś innemu nadanego, cfr kann. 63, 64, 65 KPK), zwyczaju — również partykularnego, stuletniego czy niepamiętnego oraz przedawnienia lub na jakiegokolwiek innej podstawie.

Dokonawszy w tym punkcie całkowitego odwołania wszelkich dotychczasowych uprawnień w dziedzinie stypendiów mszalnych Ojciec św. postanawia, że odtąd na przyszłość moc prawną mają wyłącznie następujące uprawnienia:

1. nadane niniejszym dokumentem Kongregacjom Kurii Rzymskiej, jak w p. I;

2. udzielone już w Motu proprio „Pastorale munus” oraz zawarte w wykazie uprawnień („Index facultatum”), jakich Stolica św. zwykła udzielać ordynariuszom miejsca i legatom papieskim;⁵⁾ oraz

3. obecnie nadane nowe uprawnienia, wymienione w p. III omawianego dokumentu papieskiego.

Wspomniane tu uprawnienia Kongregacji wypada zostawić bez omówienia. Sposób korzystania z nich normują równie nowe i szczegółowe przepisy każdej z kompetentnych Kongregacji przekazane⁶⁾.

Z dawniejszych uprawnień w dalszym ciągu zatrzymują moc prawną uprawnienia zawarte w Motu proprio „Pastorale munus” oraz w wykazach uprawnień, jakich Stolica św. zwykła udzielać ordynariuszom i legatom papieskim⁷⁾.

⁵⁾ cfr „Index facultatum nuntiis, internuntiis et delegatis apostolicis tributarium I I 1968, w: Posoborowe ustawodawstwo kościelne, t. VI, z. 2, s. 47 n.; Sacra Congregatio pro Episcopis. Index facultatum quinquennialium Ordinariis locorum tributarium, 1968, w: Posoborowe ustawodawstwo kościelne, t. II, z. 2, s. 318.

⁶⁾ „... exercitium tamen eorum ad novas et accuratius definitas normas, sibi seorsum iniunctas accomodantes”. MP „Firma in traditione”, n. I.

⁷⁾ cfr Petrus Tocanel, w „Annotationes: do MP „Firma in traditione”, Apollinaris”, t. XLVII, 1974, s. 293. Autor tego komentarza prawdopodobnie przeoczył wzmiankę o wspomnianych wyżej wykazach uprawnień, pisze bowiem: „Excipiuntur seu integrae manent... b) facultates quae MP. „Pastorale munus” Ordinariis locorum et Legatis Pontificiis conceduntur, videlicet...”, l. c. Tymczasem MP „Firma in traditione” ujmuje tę kwestię następująco: „Huiusmodi facta revocatione, has tantummodo facultates in posterum vigere statuimus... b) facultates, quae Litteris Apostolicis „Pastorale munus” motu proprio datis et in „Indicibus Facultatum”, quae Ordinariis locorum et Legatis Pontificiis tribui solent, continentur.” „Firma in traditione”, n. II b.

MP „Pastorale munus” nie wymienia legatów papieskich a mówi jedynie, że: „... huiusmodi facultates, quae Episcopis residentialibus iure competere declaramus, competunt etiam iure Vicariis et Praefectis Apostolicis, Administratoribus Apostolicis permanenter constitutis, Abbatibus et Praelatis nullius, qui omnes in territorio suo iisdem iuribus et facultatibus gaudent, in propriis dioecesibus competunt Episcopis residentialibus...”, AAS 56, 1964, s. 5.

Nowe natomiast uprawnienia przysługują tym samym osobom, którym zostały udzielone uprawnienia zawarte we wspomnianym Motu proprio „Pastorale munus” podobnie jak zachowywane zostały te same warunki, uprawniające do korzystania z tych władz⁸.

W części wprowadzającej swego Motu proprio z 30 listopada 1963 r. Ojciec św. PAWEŁ VI wszystkie zawarte w tym dokumencie władze zaliczył między „praestantissimas facultates” i dlatego zastrzegł równocześnie, że ordynariusze nie mogą delegować ich innym osobom poza koadiutorami, biskupami pomocniczymi oraz wikariuszami generalnymi chyba że przy poszczególnych uprawnieniach co innego postanowiono.

Motu proprio „Firma in traditione” przejmuje niezmienną zasadę, że obecnie udzielone uprawnienia przysługują wyłącznie biskupom rezydencjalnym, wikariuszom i prefektom apostolskim, administratorom apostolskim na stałe ustanowionym, opatom i prałatom udzielonym, mającym w podległych im jednostkach administracyjnych taką samą władzę, jaką we własnych mają biskupi rezydencjalni.

Jak widać zarówno grono osób obdarzonych nowymi uprawnieniami jak i grono osób, którym te uprawnienia mogą być delegowane — jest ściśle określone tak, że ani jedno ani drugie nie może być w żaden sposób poszerzane. W żadnym z tych dokumentów na przykład nie wymieniono wikariusza kapitulnego, a kwestia ta była dyskutowana już po wejściu w życie Motu proprio „Pastorale munus”. Wypada zatem i obecnie przyjąć, że i aktualnie obowiązujące uprawnienia mu nie przysługują⁹.

Przyznane uprawnienia nie mogą być też subdelegowane przez osoby, którym je delegowano chyba że w jakimś wypadku wyraźnie to przewidziano. Jak niżej zobaczymy, takiej możliwości nie przewidują uprawnienia zawarte w pp. 11 i 12 Motu proprio „Pastorale munus”, dotyczące dziedziny stypendiów mszalnych.

P. 11 tego Motu proprio stanowi, że Ojciec św. udziela władzy „Redu-

⁸ „Iis namque personis, quae in Litteris Apostolicis „Pastorale munus” motu proprio datis, memorantur, iisdem quidem servatis condicionibus ibidem statutis... has facultates tribuimus.” „Firma in traditione”, n. III.

Z tym postanowieniem wiąże się kwestia możliwości delegowania nowych uprawnień, której MP „Firma in traditione” wyraźnie nie porusza. Skoro jednak odwołuje się do tych samych warunków, pod jakimi zostały udzielone władze w MP „Pastorale munus”, przeto w mocy zostało utrzymane także zawarte w tymże dokumencie postanowienie: „Quoniam de facultatibus praestantissimis agitur eas ita concedimus ut aliis delegari ab Episcopis non possint, praeterquam Coadiutori, Auxiliariibus et Vicario Generali, nisi in singularum facultatum concessione aliud expresse caveatur”. Obecnie wypada tu dołączyć jeszcze Wikariusza Delegata, który to urząd po raz pierwszy został wymieniony dopiero w Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus” z 28 października 1965 r. nr. 23, 26, 27; Por. też P. Tocanel, l. c., s. 294.

⁹ Szersze omówienie tych kwestii: Ks. Jan Walicki, Uprawnienia biskupów według Motu Proprio Ojca św. Pawła VI „Pastorale munus” z dnia 30 listopada 1963 r. — AAS 56, 1963, s. 6—12, w: „Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne”, R. 39, 1965, s. 152 n.

lendi ob deminutionem redituum, quamdiu causa perduret, ad rationem eleemosynae in dioecesi legitime vigentis, Missas legatorum, quae sint perse stantia, dummodo nemo sit qui obligatione teneatur et utiliter cogi possit ad eleemosynae augmentum faciendum”.

Punkt 12 natomiast stanowi, że udzielono także władzy „reducendi onera seu legata Missarum gravantium benefica alive instituta ecclesiastica, si reditus beneficii aut instituti insufficientes evaserint ad honestam beneficiarii sustentationem et ad implenda opera sacri ministerii forte beneficio adnexa, vel ad finem proprium eiusdem instituti ecclesiastici congruenter consequendum”.

Zaznaczyć wreszcie należy, że w przypadku wikariuszy i prefektów apostoelskich, którzy nie mogą mianować swych wikariuszy generalnych — władze te mogą delegować ustanowionym przez siebie wikariuszom delegatom.

Nieuszczone pozostają także uprawnienia, jakich Stolica św. udziela zazwyczaj ordynariuszom i legatom papieskim. Chodzi nie tylko o tzw. „Facultates quinquennales” ale także o uprawnienia zawarte w „Index facultatum nuntiis, internuntiis et delegatis apostolicis tributarum” (udzielone przez Kongregację Biskupów) jak również w „Index facultatum nuntiis, pro-nuntiis et delegatis apostolicis in territoriis missionum tributarum” oraz „Formula facultatum decennialium ordinariis locorum in territoriis missionum tributarum” (z Kongregacji Ewangelizowania Narodów czyli Rozkrzewiania Wiary.)¹⁰.

Mieszczące się w punktach 11 i 12 M.p. „Pastorale munus” uprawnienia uchylały obowiązujące dotąd normy, zawarte w kann. 1517 § 2 oraz 1551 § 3 KPK.

Na podstawie uprawnienia n. 11 — wbrew postanowieniom kan. 1517 § 2 KPK — biskup ma władzę zmniejszania ilości Mszy św., których obowiązek odprawienia płynie z legatu nie inkorporowanego do patrimonium jakiejś osoby fizycznej czy moralnej.

Aby biskup mógł korzystać z przyznanej mu władzy musi zaistnieć rzeczywiste zmniejszenie się dochodów, które już nie wystarczają na pokrycie wymaganej legatem liczby Mszy św. Miernikiem w tym wypadku jest taksa diecezjalna ustalona dla stypendium mszalnego. Wypada raczej zmieniać stopień solenności fundacyjnych Mszy św. aniżeli ich liczbę (np. zamiast śpiewanych — czytane).

¹⁰ Teksty tych dokumentów podano w: „Posoborowe ustawodawstwo kościelne” wraz z tłumaczeniem na język polski dokonany przez Ks. E. Szafrrowskiego: por. wyżej, przyp. 5 odnośnie władz udzielonych nuncjuszom, internuncjuszom itd., oraz władz pięcioletnich dla ordynariuszy miejsca — a nadto: „Index facultatum nuntiis, pro-nuntiis et delegatis apostolicis in territoriis missionum tributarum”, T. VI, z. 2, s. 69; „Formula facultatum decennialium ordinariis locorum in territoriis missionum tributarum”, tamże, s. 80. Oba dokumenty wydała Św. Kongregacja Ewangelizowania Narodów (dawniej: Rozkrzewiania Wiary).

Zmniejszenie się dochodów jest prawie zawsze zjawiskiem trwałym, wobec czego i redukcja może być udzielona na czas nieograniczony.

Jeśli dochodów już całkowicie brak — ustają tym samym wszelkie z legatu płynące zobowiązania.

Z niniejszego uprawnienia ordynariusz może waznie korzystać tylko wtedy, gdy nie ma nikogo, kto by mógł zwiększyć dochody przypadające na mocy legatu. Jeśli dochody te zostały uszczuplone przez niedbalstwo zarządzającego majątkiem, on jest zobowiązany do ich uzupełnienia. Jeśli majątkiem zarządza osoba moralna świecka, rzadko uda się ją nakłonić do takiego uzupełnienia i wtedy można zastosować redukcję zobowiązań.

Żadną miarą uprawnienie to nie może być stosowane do stypendiów manualnych. W tym względzie nadal obowiązuje kan. 828: „Tot celebrandae et applicandae sunt Missae, quot stipendia, etiam exigua data et accepta fuerint”.

Wnoszący prośbę o redukcję ciężarów winien dołączyć naświetlenie ekonomicznej sytuacji legatu oraz tekst samego legatu, aby można było ocenić faktyczny stan sprawy i znaleźć odpowiednie rozwiązanie.

Uprawnienie, zawarte w p. 12 M.P. zezwala ordynariuszom na redukcowanie liczby Mszy św., którą obciążone są pobożne fundacje, gdy legaty są włączone do ogólnej masy majątkowej, do uposażenia beneficjalnego czy do majątku instytutu kościelnego.

Przyczyną usprawiedliwiającą taką redukcję i na nią zezwalającą jest nie zmniejszenie dochodowości uposażenia lecz jego niewystarczalność dla utrzymania beneficjata czy dla osiągnięcia celu przez instytut kościelny. Miernikiem zmniejszenia ciężarów nie jest w tym wypadku taksa diecezjalna określająca wysokość stypendium mszalnego lecz wartość aktualna uposażenia beneficjum, które ma dać beneficjатовi godne utrzymanie a jednocześnie zapewnić możliwość wypełnienia związanych z darowizną czy legatem obowiązków.

Omawiane uprawnienie zezwala na zmniejszenie tych ciężarów w trzech wypadkach:

1. jeśli dochody już nie wystarczają na godne utrzymanie beneficjata, gdy np. proboszcz z tych dochodów zaledwie może się utrzymać, a jeszcze w tygodniu musi odprawiać Msze św. fundacyjne. Ordynariusz może wówczas zmniejszyć liczbę tych Mszy św. i zezwolić beneficjатовi na przyjmowanie stypendiów manualnych, aby w ten sposób umożliwić mu zdobycie funduszków na swoje utrzymanie;

2. jeśli dochody nie wystarczają na wypełnienie obowiązków przywiązanych do beneficjum. Np. beneficjat wprawdzie ma wystarczające środki na utrzymanie, ale obowiązki obciążające dotację nie mogą być pogodzone z obowiązkami związanymi z jego obowiązkami proboszcza. Z urzę-

du musi on odprawiać Mszę św. za parafian, z okazji ślubów czy pogrzebów a dochody są zbyt szczupłe, aby innym kapłanom dawać stypendia na odprawienie Mszy św. fundacyjnych;

3. podobna sytuacja jest z instytucjami kościelnymi. Ilekroć dochody nie wystarczają na osiągnięcie celu instytucji, może ordynariusz zmniejszyć ciężary mszalne.

W obu wypadkach właściwym dla udzielenia tej łaski jest ordynariusz miejsca położenia beneficjum czy instytucji kościelnej.

Drugim, utrzymanym w mocy źródłem uprawnień, są „Indeksy uprawnień” udzielanych ordynariuszom i legatom papieskim.

W tzw. „Facultates Quinquennales” ordynariuszom miejsca Kongregacja dla Spraw Duchowieństwa udzieliła władzy „przenoszenia obowiązku odprawiania Mszy św. fundacyjnych na inne dni, kościoły czy ołtarze, niż określone w fundacji, byleby zachodziła prawdziwa konieczność takiego przeniesienia i nie doznał uszczerbku kult Boży względnie, by to nie przyniosło szkody dogodności wiernych. Wyjęte są jednak te legaty, które w ustalonych miejscach łatwo mogą być wypełnione przez podwyższenie stypendium z zastrzeżeniem, że każdy odprawiający ma co roku powiadamiać Kurię diecezjalną o wypełnieniu obowiązku przeniesionych Mszy św.”¹¹.

Legatom papieskim natomiast Kongregacja Biskupów udzieliła władzy „Zezwalania — z powodu ubóstwa — tym, którzy zaniedbali odprawienia Mszy manualnych lub fundacyjnych, aby — w odniesieniu do przeszłości — mogli temu obowiązkowi stopniowo zadośćuczynić odprawiając albo osobiście albo przez kogoś innego odpowiednią określoną liczbę Mszy św. ustaloną przez udzielającego takiego pozwolenia lub, w wypadkach tajnych, przez spowiednika.

Tych, którzy wspomnianego obowiązku nie dopełnili, należy pouczyć, że w razie ich zgonu przed całkowitym wypełnieniem pozostałych zobowiązań i w wypadku, gdyby nie było żadnej kwoty pieniędzy na ich całkowite bądź częściowe pokrycie, ciężary te wygasają a istniejące braki uzupełnia Ojciec św. „ze skarbcza Kościoła”.

Tymże osobom przysługuje prawo *redukcji*, jeśli ze względu na szczególne okoliczności wyda się to w konkretnym przypadku wskazane, i według możliwości proszącego Mszy św. nie odprawionych w przeszłości z jednoczesnym uzupełnieniem tego, co brakuje, ze „skarbcza Kościoła”. Wyraźnie jednak zastrzeżono, że nie może w tym wypadku chodzić o recydywistów.

III. Począwszy od dnia 1 lipca 1974 r. osoby wymienione w M.P. „Pastorale munus” i z zachowaniem podanych tam klauzul mogą :

¹¹ Ks. J. Walicki, op. cit., s. 162, 163, oraz „Index facultatum quinquennialium...” w „Posoborowe ustawodawstwo kościelne”, t. II, z. 2, s. 318.

1. zezwalać kapłanom odprawiającym dwie lub trzy Msze św. tego samego dnia na przyjmowanie ofiary mszalnej za każdą z nich z tym, że zostaną one przeznaczone na pokrycie potrzeb wyznaczonych przez biskupa diecezjalnego, albo zezwalać na odprawienie ich w takich intencjach, odnośnie których zachodziłaby konieczność wniesienia prośby o ich całkowite umorzenie czy choćby ich zmniejszenie.

Uprawnienie to nie rozciąga się na binacyjne Msze św. koncelebrowane, o których mowa w deklaracji św. Kongregacji dla Kultu Bożego z dnia 7 sierpnia 1972 r. w n. 3 (cfr AAS, 64 1972, s. 56—563).

2. zmniejszać liczbę Mszy św. fundacyjnych, obciążających kapituły katedralne lub kolegiackie i zobowiązujących je do odprawiania codziennie Mszy św. za ich dobrodziejów jeśli dochody na ich pokrycie przeznaczone uległy znacznemu zmniejszeniu. Pozostawiono jednak w tym wypadku obowiązek odprawiania co miesiąc w tej intencji jednej Mszy św. konwentalnej.

3. przenosić dla odpowiednio ważnej przyczyny odprawianie Mszy św. fundacyjnych na inne dni, do innych kościołów i na inne ołtarze aniżeli te, które zostały wymienione w akcie fundacyjnym¹².

Interpretacja tych uprawnień nie przedstawia żadnych trudności. Jednakże postanowienia omawianego M.P. „Firma in traditione” oraz dekrety Św. Kongregacji Obrzędów z 7 marca 1965 r. przez Św. Kongregacji Kultu Bożego z 7 sierpnia 1972 r. każą mieć na uwadze kwestię przyjmowania stypendiów z okazji Mszy św. binowanych lub trynowanych w koncelebrze.

Stosownie do kan. 806 § 1 i 2 KPK żaden kapłan nie może odprawić tego samego dnia więcej niż jedną Mszę św. za wyjątkiem dni prawem ustalonych¹³ oraz dni wymienionych w uzyskanym ewentualnie

¹² MP „Firma in traditione”, III: „Iis namque personis, quae in Litteris Apostolicis „Pastorale munus” motu proprio datis, memorantur, iisdem quidem servatis conditionibus ibidem statutis, a die prima mensis Iulii has facultates tribuimus: a) facultatem permittendi sacerdotibus, qui Missas binatas vel trinatas in dioecesi celebrant, eas applicandi, stipe percepta, quae in necessitates ab Episcopo dioecetano praefinitas erit eroganda, aut applicandi secundum illas intentiones, quarum causa postulanda esset condonatio aut sola reductio. Quae facultas non extenditur ad Missas binatas concelebratas, de quibus agitur in Declaratione Sacrae Congregationis pro Cultu Divino, die 7 mensis Augusti, anno 1972 edita, n. 3, b (AAS, 64, 1972, pp. 561—563), pro quibus stipendium quolibet titulo percipi vetatur; b) facultatem reducendi, pro ratione redditibus imminutis congruenti, onus quo Capitula cathedralia vel collegialia gravantur, Missam conventualem cotidie pro benefactoribus applicandi, excepta tamen singulis mensibus, una saltem Missa conventuali; c) facultatem transferendi, congrua de causa, onera Missarum in dies, ecclesias vel altaria diversa ab illis, quae in foundationibus sunt statuta.”

¹³ W uroczystość Bożego Narodzenia oraz w Dzień Zaduszny (Wspomnienie wszystkich zmarłych) każdy kapłan ma prawo odprawić dwie lub trzy Msze św. Natomiast w W. Czwartek, W. Sobotę oraz w uroczystość Zmartwychwstania Pańskiego prawo to przysługuje wyłącznie ordynariuszom oraz określonym kapłanom.

indulcie stolicy Apostolskiej czy zezwoleniu udzielonym mu przez ordynariusza. Przyczyną motywującą udzielenie takiego zezwolenia jest brak kapłanów i spowodowana nim sytuacja, w której znaczna grupa wiernych nie może spełnić obowiązku uczestniczenia we Mszy św. w dni nakazane — tzw. „spiritualis necessitas populi”).

Zmienione warunki życia domagały się szerszego korzystania z takich uprawnień a co za tym idzie także łatwiejszego ich uzyskiwania. Potrzebom tym Stolica Św. zaradziła przez udzielenie ordynariuszom miejsca odpowiednich uprawnień w M.P. „Pastorale munus”. Na ich podstawie mogą oni udzielać zezwolenia na binację w dzień powszedni „iusta de causa” oraz na trynację w obowiązujące dni świąteczne „si vera necessitas pastoralis id postulet”¹⁴.

Nowe uprawnienia w tym względzie idą jeszcze dalej, bowiem na ich podstawie ordynariusze mogą jednemu kapłanowi zezwalać na odprawienie tego samego dnia nawet trzech Mszy św. i to zarówno w dni powszednie jak i w święta zniesione, byle by tego wymagało duże zgromadzenie wiernych i ich duchowy pożytek („concursum populi”, „utilitas spiritualis fidelium”).

Kapłan, który takie pozwolenie uzyskał nie może z niego korzystać wtedy, gdy w tym samym czasie jest drugi kapłan, który chce i może odprawić Mszę św. i w ten sposób zadośćuczynić potrzebie i pożytkowi duchowemu wiernych. Ordynariusz może nawet temu kapłanowi nakazać odprawienie Mszy św. w konkretnym kościele czy kaplicy.

Poza uroczystością Bożego Narodzenia nie wolno żadnemu kapłanowi przyjąć więcej niż jedno stypendium (kan. 824 § 2 KPK). Przepis ten ma na celu wykluczenie wszelkiego nieuczciwego zysku. Obecnie jednak ordynariusz może zezwolić kapłanowi odprawiającemu jednego dnia dwie lub trzy Msze św. na przyjęcie stypendium za każdą z nich z tym, że oprócz jednego, pozostałe stypendia muszą być przekazane na cele wskazane przez ordynariusza.

Nadto Stolica Apostolska może zezwolić by kapłan celebrujący tego samego dnia dwie lub trzy Msze św. mógł przyjąć i dla siebie zatrzymać stypendium z okazji drugiej czy trzeciej Mszy św. i to nawet wtedy, kiedy odprawia je bez względu na potrzebę czy dobro duchowe wiernych a także i wtedy, gdy jest do dyspozycji drugi kapłan. Indult taki ma na celu zapobieżenie niedostatkowi i trudnym warunkom materialnym kapłana, bowiem stypendia mszalne także i dziś zastępują ofiary składane dawniej i przez wiernych na utrzymanie kapłana.

W odniesieniu do Mszy św. koncelebrowanych kapłan, któ-

¹⁴ MP „Pastorale munus”, nr 2.

ry jedną Mszę św. odprawił dla dobra duchowego wiernych zaś drugą Mszę św. koncelebruje — w żadnym razie nie może przyjąć stypendium z okazji Mszy św. przez niego koncelebrewanej.

W koncelebracji kapłan, który ma władzę binowania lub trynowania zwłaszcza ze względu na zadośćuczynienie konieczności czy dobru duchowemu wiernych z jednoczesnym zezwoleniem na przyjmowanie stypendiów z okazji Mszy św. binowanej czy trynowanej z przeznaczeniem ich na cele wyznaczone przez ordynariusza, nie może korzystać z tego zezwolenia wtedy, gdy jest lub są inni kapłani, którzy tym potrzebom wiernych mogą zadośćuczynić. Może wtedy z nimi koncelebrować Mszę św. jednakże nie może z tej okazji przyjąć stypendium mszalnego.

I na odwrót: kapłan, który otrzymał indult z pozwoleniem, aby dla szczupłości dochodów na utrzymanie mógł zatrzymać dla siebie stypendia z okazji Mszy św. binowanych czy trynowanych, może zatrzymać te stypendia nawet wtedy, gdy drugą lub trzecią Mszę św. koncelebruje.

Jeśli idzie o przełożonych zakonów, ci bardzo często otrzymują od Św. Kongregacji dla Zakonników pozwolenie na przyjmowanie stypendiów za binacje czy trynacje przez kapłanów tego zakonu choćby nawet nie byli proboszczami czy wikariuszami, zwłaszcza na cele misyjne, kolegiów zakonnych czy innych dzieł Zakonu. Reskrypt taki winien być przedłożony ordynariuszowi miejsca w celu zapoznania go z jego treścią, dotyczy on bowiem kwestii publicznej i potrzeba, aby ustalić granicę celów, na które uzyskane w ten sposób stypendia mają być obrócone¹⁵.

Jeśli idzie o fundacje w kościołach Zakonów wyjętych, nawet i parafialnych, przeniesienia obowiązków płynących z aktu fundacyjnego dokonuje wyższy przełożony, do którego też — z prawa — należy wyrażenie zgody na przyjęcie fundacji (kan. 1550 KPK).

Na marginesie tej kwestii warto wspomnieć o ewentualnej zmianie zobowiązań płynących z przyjętego stypendium manualnego. Obowiązki te może dla słusznych przyczyn zmieniać sam kapłan, który takie stypendium przyjął zachowując wszakże postanowienia kan. 833 KPK. Według tego kanonu z chwilą przyjęcia stypendium domniemywa się, że jego ofiarodawca prosił wyłącznie o odprawienie Mszy św.. Gdyby jednak — ofiarowując stypendium — określił zarazem szczególnie o koliczności, w jakich ta Msza św. ma być odprawiana, np. dzień, kościół względnie ołtarz, kapłan jest zobowiązany „ex iustitia” zadośćuczynić jego woli, jeśli do zachowania tych okoliczności się zobowiązał. Dlatego, gdyby przyjętych zobowiązań nie mógł czy nie chciał

¹⁵ P. Tocanel, op. cit., s. 296.

dopełnić, winien o tym ofiarodawcę powiadomić. Dopiero jeśli ten nie wyrazi sprzeciwu — kapłan może z ważnej i rozumnej przyczyny przyjęte zobowiązania zmienić. W przeciwnym razie ma obowiązek przyjęte stypendium zwrócić.

DE VIGENTI DISCIPLINA QUOAD MISSARUM STIPENDIA

Summariu m

Agitur de nonnullis novis normis a Summo Pontifice Paulo VI Motu proprio „Firma in traditione” diei 13 m. Iunii 1974 a. statutis de specialibus facultatibus, quarum aliae restituuntur, aliae vero revocantur, aliae denique novae conceduntur.

Notandum tamen est quod praesens Motu proprio praescripta canonum 824—844 CIC de Missarum eleemosynis seu stipendiis non abrogat, quae integra manent etiam in Codicis recognito textu.

Multae ac variae facultates post Codicis promulgationem a Summis Pontificibus et Sacris Congregationibus pluribus personis, physicis et moralibus concessae aliquam quaestionis obumbrationem secum ferebant. Ad rem vero otiose ac competenter recognoscendam Summus Pontifex a die 1 m. Februarii 1972 a. omnes huiusmodi facultates cuicumque ac quomodocumque adhuc concessas Sibi reservavit „ad tempus”, exceptis tamen facultatibus in Nro 11 et 12 M.P. „Pastorale munus” Episcopis residentialibus tributis.

Studiis demum accurate peractis, sublataque papali reservatione de die 29 m. Novembris 1971 a. — a die 1 m. Iulii 1974 a. nova viget disciplina vedelicet: 1. S. Congregationes reasumuntur facultates illis ante praedictam reservationem concessas: 2. facultates Ordinariis „M. P.” Pastorale munus „concessae nec non facultates in variis” „Indicibus facultatum” a S. Sede tributae integrae manent et 3. novae conceduntur facultates iis personis quae in M.P. „Pastorale munus” sunt enumeratae, sub conditionibus ibidem statutis. Novae facultates possunt delegari Coadiutori, Episcopis Auxiliaribus nec non addito nunc etiam Episcopali Delegato.

Stricte definitae sunt normae quoad stipem pro Missis binatis aut trinatis atque concelebratis. Mens est Ecclesiae ut in hac sacra quaestione omnis occasio turpis quaestus excludatur. Sunt tamen casus in quibus sacerdos, ad gravem eius aegestatem aut paupertatem tollendam, accipere potest facultatem binandi vel trinandi una cum stipendii perceptione in bonum privatum.

Novarum facultatum vigore reduci possunt onera missalia Capitula sive cethedraha sive collegialia gravantia atque transferri congrua de causa onera Missarum fundatarum in diem, ecclesiam vel altare diversa ab illis, quae in fundatione sunt statuta.

Hisce novis normis re vera provisum est „ut onera a sacerdotibus exquisita et accepta integre impleantur.”